

Európsky červený zoznam biotopov

Po prvýkrát v histórii vznikol európsky červený zoznam všetkých terestrických ako aj morských biotopov. Medzinárodný tím pod vedením Johna Rodwella (UK) a Johna Janssena (Wageningen, Holandsko) zverejnili výsledky niekoľkoročného projektu na ktorom sa podieľali aj botanici zo Slovenskej akadémie vied – Milan Valachovič, Monika Janišová a Jozef Šibík. Projekt nazvaný „Establishment of a European Red List of Habitats“ bol financovaný Európskou komisiou a na slovenskej strane dofinancovaný z rozpočtových prostriedkov SAV. Jeho riešenie trvalo od roku 2014 a skončilo v júni 2016. Ako už hovorí samotný názov, cieľom projektu bolo vypracovať Červený zoznam európskych biotopov podľa jednotnej metodiky s použitím všeobecne akceptovaných kritérií a kategórií. Kritériá boli v prvej fáze projektu aktualizované, aby sa zabezpečila kompatibilita s globálnym štandardom IUCN pre výber biotopov. Túto metodiku podporil svetový kongres IUCN v Jeju (Južná Kórea, 2012). V priebehu prvej etapy projektu v roku 2014 bol zostavený zoznam približne 650 biotopov na tretej úrovni EUNIS-u (EUNIS-3) s členením na typy biotopov podľa prílohy Annex I smernice o biotopoch. Pre konečný zoznam biotopov boli tieto následne hodnotené v dvoch geografických úrovniach: v krajinách EÚ (28 členských štátov EÚ + Nórsko, Švajčiarsko, Island a balkánske štáty) a v širšom Pan-Európskom priestore. Výsledné produkty (printové, elektronické) poskytujú aktuálne informácie pre Ministerstvá životného prostredia zúčastnených krajín, pre rôzne účely európskej environmentálnej politiky, ako aj pre potenciálne zmeny v smernici o biotopoch (Annex I), pre mapovanie a posúdenie stavu ekosystémov v globálnom meradle, pre návrhy akčných plánov zachovania a zlepšenia biodiverzity v súlade s implementáciou strategického dokumentu (EU 2020 Biodiversity Strategy) a pod. Pre vedecky podložené spracovanie finálneho produktu boli využité komplexné a vedecky spoľahlivé údaje, ktorých kvalitu zabezpečovali jednotlivé pracoviská disponujúce rozsiahlymi vegetačnými databázami, akými je napríklad aj slovenská vegetačná databáza (www.ibot.sav.cdf). Projekt umožnil zapojenie krajín zo všetkých zainteresovaných území Európy a jednotná metodika zaručila súlad medzi rôznymi skupinami typov biotopov. Pracovné skupiny zložené z 5 – 8 odborníkov, ktorí boli pre jednotlivé biotopy vybraní v príslušných regiónoch, zhromaždili údaje a poskytli návrhy hodnotenia biotopov, ktoré v ďalšej fáze riešenia projektu predstavovali základ pre celkovú evaluáciu na jednotlivých pracoviskách a v rámci spoločných hodnotiacich seminárov.

Výsledkom niekoľkoročnej práce je konečný zoznam 490 biotopov z 35 krajín Európy, ktorý zhrňa celkový stav, ohrozenie a vzácnosť biotopov od polárnych oblastí až k stredozemnému moru a priľahlých pobrežných oblastiach Severného Atlantiku, Baltického, Čierneho a Stredozemného mora. Celkovo sa na tomto zozname podieľalo cez 300 expertov, ktorých zistenia nie sú veľmi optimistické.

Viac ako tretina suchozemských biotopov je v súčasnosti v ohrození. Z konkrétnych biotopov je ohrozených tri štvrtiny vrchovísk, viac ako polovica travinno-bylinných biotopov, takmer polovica vodných a brehových porastov. Ďaleko lepšie sú na tom lesné, kríčkovité a skalné biotopy, napriek tomu aj ich stav vyvoláva obavy. Všetky naše susediace moria s ich pobrežnou vegetáciou a ústiami riek sú ohrozené. V Stredozemnom mori je takmer tretina všetkých biotopov blízko kolapsu celého ekosystému, v severovýchodnom Atlantiku je to štvrtina týchto biotopov. Znepokojenie vyvoláva aj skutočnosť, že existuje veľké množstvo morských biotopov o ktorých nemáme dostatok poznatkov, hlavne v Čiernom mori.

(pokračovanie na str. 54)

(pokračovanie zo str. 12)

Európske biotopy sú na ústupe nielen čo sa týka ich rozsahu, ale aj kvality. Toto je zapríčinené mnohými faktormi z ktorých majú viaceré vzrastajúci charakter. Intenzívne poľnohospodárstvo a upúšťanie od tradičných spôsobov manažmentu ako napr. pasenia, odvodňovanie a znečistenie, rozširovanie invázných rastlín a zvierat, urbanizácia a pridružený rozvoj infraštruktúry predstavujú nebezpečenstvo pre terestrické biotopy. V moriach sú ohrozujúcimi faktormi najmä znečistenie, eutrofizácia, deštruktívne praktiky rybolovu či vojenské základne na pobrežiach a rozvoj infraštruktúry. Niektoré zničujúce vplyvy klimatických zmien sú už tiež evidentné a predstavujú stále vzrastajúce riziko pre vodné aj suchozemské ekosystémy.

Všetky tieto biotopy dokopy vytvárajú pestrú mozaiku rôznych krajinných a morských scenérií Európy. Sú domovom tisícok druhov rastlín a živočíchov a poskytujú dôležité ekosystémové služby od ochrany pôdy, zachytávanie uhlíka až po zmiernovanie dôsledkov globálneho otepľovania. Poskytujú však aj priestor na pestovanie vzácných plodín, trvale udržateľný chov dobytky, lov a rybolov. Zároveň sú miestom na rekreáciu a turistiku. Ponúkajú inšpiráciu a potešenie pre nás všetkých, pričom sú vzácnym dedičstvom, ktoré by sme mali zanechať budúcim generáciám.

Európsky červený zoznam biotopov je úplne novým a komplexným nástrojom na revíziu našich záväzkov chrániť a obnovovať okolitú zem a moria. Svojím rozsahom a kvalitou má oveľa širší záber biotopov než tie, ktoré boli doteraz chránené smernicou o ochrane biotopov, čo nám pomôže v budúcnosti pri hodnotení cieľov, ktoré sme si ako európska inštitúcia stanovili v rámci EU2020 Biodiversity Strategy.

Viac informácií k téme ohrozených biotopov Európy nájdete na verejne prístupnom linku http://ec.europa.eu/environment/nature/knowledge/redlist_en.htm a v príslušných tlačových správach vo vybraných riešiteľských krajinách. Kompletné texty v pdf verzii sú dostupné z <http://forum.eionet.europa.eu/european-red-list-habitats/library>.

JOZEF ŠIBÍK